

УДК 349.3

DOI <https://doi.org/10.32782/apdp.v102.2024.15>

Д. А. Пунтус

ОКРЕМІ ПРОЦЕДУРНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: ОСКАРЖЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ТА ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

Вступ. Процедурні аспекти соціального забезпечення відіграють ключову роль у забезпеченні ефективного та справедливого надання соціальної допомоги. Серед них особливе значення мають механізми оскарження управлінських рішень та захист персональних даних. Сучасні стандарти, зокрема міжнародні документи, такі як Конвенція МОП № 102 та Рекомендація МОП № 202, підкреслюють важливість забезпечення права кожного заявника на справедливий та прозорий процес розгляду скарг та апеляцій. Водночас, захист персональних даних отримувачів соціальної допомоги є критичним аспектом, що забезпечує довіру громадян до системи соціального захисту та захищає їхні права на приватність.

Мета статті: дослідити окремі процедурні аспекти соціального забезпечення, зосереджуючись на механізмах оскарження управлінських рішень та захисті персональних даних.

Виклад основного матеріалу. Як передбачено міжнародними стандартами, зокрема Конвенцією МОП № 102 та Рекомендацією МОП № 202 [1], законодавча база повинна передбачати, що кожен заявник має право:

- 1) вимагати надання пільги, яка належить відповідно до закону;
- 2) подати скаргу на якість або кількість належної допомоги;
- 3) оскаржити відмову у наданні допомоги;
- 4) притягнути до відповідальності осіб, відповідальних за розробку, адміністрування та реалізацію схеми соціальної допомоги.

У деяких країнах використовуються звичайні суди, в інших – спеціальні суди з питань соціального забезпечення або соціальної допомоги, а в третіх – механізми, що існують в рамках трудового законодавства. Доступ до правосуддя та захист прав отримувачів соціальної допомоги є важливою складовою доступу до адекватних механізмів подання скарг та оскарження. Порівняльні дані, підкріплені стандартами та рекомендаціями МОП, вказують на те, що необхідно чітко розмежовувати два етапи вирішення спорів у сфері соціального забезпечення та соціальної допомоги. Це означає, що:

– перше: заявник або бенефіціар, який подав скаргу, повинен мати доступ до процедури перегляду в установі соціального захисту, яка спочатку прийняла рішення з даного питання;

– друге: після цього, якщо заявник або бенефіціар все ще відчуває себе скривдженим, а питання/спір залишається невирішеним, він/вона повинні мати доступ до незалежного органу оскарження вищого рівня. Ці «внутрішні» та «зовнішні» органи оскарження повинні бути інституційно та структурно відокремленими та незалежними один від одного [2].

Дуже важливо в контексті порушеної проблематики говорити про принципи належної процедури, оскільки саме вони застосовуються до адміністративних і судових процесів. Вони стосуються вимоги, щоб державні установи, які здійснюють публічну владу і приймають адміністративні рішення, дотримувалися принципів справедливої адміністративної діяльності. У широкому розумінні це означає, що рішення та дії органів соціального захисту населення та їх посадових осіб повинні бути законними, обґрунтованими та процедурно справедливими. Спробуємо детально їх охарактеризувати.

1. Процедурна справедливість (яку часто називають вимогою природної справедливості), зокрема, означає, що орган або посадова особа соціальної допомоги, які приймають (потенційно) негативне рішення, повинні надати постраждалій особі можливість представити свою справу, а також, що орган або посадова особа повинні бути неупередженими. Вимога неупередженості передбачає, що відповідна посадова особа не може мати фінансової або особистої зацікавленості при прийнятті рішення про надання соціальної допомоги. У належній правовій процедурі мають бути враховані й інші моменти.

2. Право бути представленим: Конвенція МОП (№ 128, (1967)) вимагає, щоб заявник мав право бути представленим або отримувати допомогу від кваліфікованої особи за власним вибором, наприклад, делегата від профспілки. Хоча ця Конвенція стосується лише конкретних виплат (по інвалідності, старості та у зв'язку з втратою годувальника), тим не менш, прийнято надавати однакові права на представництво у всіх справах, пов'язаних з виплатами.

3. Письмова відповідь: рішення, які повідомляються заявникам, незалежно від того, чи є воно сприятливим для заявника, чи ні. Більшість письмових повідомлень, які надаються заявникам – чи то стандартні, масові, друковані форми, чи то індивідуально підготовлені повідомлення або листи – містять інформацію про право на оскарження та процедуру подання апеляції. Такі повідомлення є основою системи оскарження, оскільки це чи не єдиний спосіб, у який заявники можуть дізнатися про своє право на оскарження. Звідси випливає, що будь-яка форма або повідомлення, які мають використовуватися у зв'язку з рішеннями про призначення допомоги, повинні містити інформацію про право на оскарження та процедуру оскарження.

4. Інформаційна обізнаність: більшість установ соціального забезпечення надають додаткову інформацію – плакати, листівки, рекламу тощо – для того, щоб учасники програми знали про свої права на оскарження.

5. Швидке реагування: як і в усіх інших аспектах процедур надання допомоги, важливо, щоб система оскарження працювала ефективно і швидко [7]. Особи, які звертаються за допомогою, роблять це тому, що вважають, що мають на неї право, і, як правило, зазнають певних втрат або скорочення доходу через непередбачувані обставини, які стали причиною звернення за допомогою. У разі відмови у виплаті допомоги – або виплати у меншому розмірі, ніж очікувалося, – учасник не захоче чекати кілька місяців на розгляд апеляції. При цьому робота, пов'язана з розглядом апеляції, формуванням апеляційного органу та організацією слухання, неминуче займе кілька тижнів, навіть за найефективнішої системи. Звідси випливає, що всі дії, пов'язані з поданням апеляції, повинні бути невідкладними.

Захист в адміністративному судочинстві може бути закріплений у конституції країни або в національному чинному законодавстві (тобто в системі загального права країни), або навіть в окремому законі. У Південній Африці [5], наприклад, такий правовий захист міститься в Конституції, загальному праві та спеціальному законі, що стосується справедливого адміністративного судочинства (наприклад, Закон про сприяння адміністративному судочинству 2000 року). Ці правові вимоги відіграють важливу роль у забезпеченні того, що соціальні адміністрації поважають права клієнтів на адміністративне правосуддя. Суди, серед іншого, постановили, що:

а) необґрунтовані затримки в розгляді заяв на отримання соціальної допомоги можуть становити незаконні адміністративні дії;

б) одностороннє скасування або призупинення виплат без належного дотримання принципів адміністративного права природної справедливості та прав, які були набуті відповідно до закону, є незаконним і недійсним;

в) повинні бути наведені причини вжитих адміністративних дій, таких як призупинення або скасування виплат соціальної допомоги. Причини повинні бути адекватними: адміністратор, який прийняв адміністративну дію, повинен достатньо обґрунтувати прийняте рішення. Причини, наведені для адміністративної дії, повинні бути об'єктивно достатніми і сформульовані таким чином, щоб бути зрозумілими для заявника;

г) постраждала особа також повинна бути поінформована про своє право на оскарження [7].

Окремо необхідно розглянути питання приватності та захисту конфіденційної приватної інформації під час здійснення соціального забезпечення. Так, закони про соціальну допомогу часто містять комплексні положення щодо збору та зберігання даних, застосування яких може призвести до потенційних порушень права особи на приватність. Положення про недоторканність приватного життя можуть стосуватися таких випадків, як:

- розкриття інформації особами, а іноді й третіми особами, органам соціальної допомоги;
- ведення баз даних соціального забезпечення;
- доступ органів соціальної допомоги до даних, які зберігаються в інших державних або інших установах соціального забезпечення.

Метою цих положень, як правило, є забезпечення достовірності інформації, в тому числі фінансової інформації, наданої заявником на отримання допомоги. Тому повноваження, надані органам соціальної допомоги, можуть бути досить широкими. Закон Намібії про соціальні пенсії 1992 року передбачає, що «...незважаючи на будь-які протилежні положення будь-якого закону, будь-який інший посадовець, зобов'язаний на вимогу Постійного секретаря надати йому або їй таку інформацію, що стосується будь-якого заявника, яка може бути визначена Постійним секретарем» [3]. Аналогічно, закони про соціальний захист можуть визначати, що інші установи соціального захисту можуть запитувати інформацію, яка знаходиться в управлінні соціальної допомоги. У Південній Африці, наприклад, уповноважений Фонду страхування на випадок безробіття має право доступу до будь-якої державної бази даних, що містить інформацію про соціальне забезпе-

чення. Тому необхідно забезпечити, щоб клієнти соціальної допомоги користувалися достатнім захистом щодо конфіденційності інформації про них, до якої може мати доступ адміністрація соціальної допомоги.

Відповідно до Рекомендації МОП № 202 від 2012 року про національні мінімальні рівні соціального захисту, очікується, що країни створять правову базу для забезпечення та захисту приватної інформації про особу, що міститься в їхніх системах даних про соціальне забезпечення (п. 23). Захист може бути вбудований у загальну правову систему, наприклад, у систему загального права, що захищає приватне життя, яка існує в багатьох країнах.

Але для того, щоб захист був ефективним і очевидним як для посадових осіб органів, що надають соціальну допомогу, так і для отримувачів соціальної допомоги, доцільно прямо включити положення про захист приватної інформації особи в закон про соціальну допомогу.

Наприклад, у Південній Африці провайдер соціальних виплат передавав персональні дані з облікових записів про соціальну допомогу для продажу страхових продуктів одержувачам (наприклад, страхування на випадок поховання). Це призвело до необхідності регулювання з боку Департаменту соціального розвитку, щоб захистити бенефіціарів від незаконних відрахувань страхових внесків із соціальних виплат. Бенефіціари люди похилого віку, хронічні інваліди або вразливі особи, які доглядають за дітьми, не були повністю обізнані про страхові поліси, які вони підписали або уповноважили, і оплата яких була утримана з їхніх соціальних виплат безпосередньо касиром, що здійснює виплату. Окрім судового позову, DSD також організував кампанію з підвищення обізнаності про таку практику [4].

В Європейському Союзі Загальний регламент про захист даних містить керівні принципи щодо обробки персональних даних та вільного переміщення такої інформації. Фізичні особи, які підлягають обробці персональних даних, мають право

- знати, що їхня інформація міститься в певній базі даних; ^
- знати, яка інформація міститься в ній;
- знати, з якою метою ці дані використовуються;
- на належний захист інформації;
- на виправлення інформації або на видалення особистої інформації з бази даних, а також на те, щоб провайдери надали повідомлення про виправлену інформацію [8].

У Сполучених Штатах Америки це передбачено розділом 552а Закону про конфіденційність від 1974 року: «Кожна установа, яка веде систему записів, повинна зберігати у своїх записах лише ту інформацію про особу, яка є доречною і необхідною для досягнення мети установи, що вимагається законом або виконавчим наказом президента» [7].

Висновки. Висвітлення окремих процедурних аспектів соціального забезпечення, зокрема механізмів оскарження управлінських рішень та захисту персональних даних, є надзвичайно важливим для покращення ефективності та справедливості соціальних систем. Аналіз міжнародного досвіду та нормативних актів дозволяє виокремити ключові елементи, що сприяють успішному функціонуванню цих механізмів.

По-перше, механізми оскарження управлінських рішень є невід’ємною частиною системи соціального забезпечення, забезпечуючи громадянам можливість відстоювати свої права та отримувати справедливе вирішення спорів. Важливими аспектами є прозорість процедур, доступність інформації про права та обов’язки громадян, а також ефективність роботи апеляційних органів. Практика показує, що впровадження незалежних та об’єктивних механізмів оскарження сприяє підвищенню довіри до системи соціального захисту.

По-друге, захист персональних даних є критично важливим для забезпечення конфіденційності та безпеки інформації про отримувачів соціальної допомоги. Забезпечення дотримання правових норм щодо зберігання та обробки персональних даних сприяє підвищенню рівня довіри громадян до соціальних інституцій та захисту їхнього права на приватність. У цьому контексті важливими є заходи щодо підвищення кібербезпеки, розробка чітких політик конфіденційності та навчання персоналу щодо обробки персональних даних.

На основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що для ефективного функціонування системи соціального забезпечення необхідно постійно вдосконалювати процедури оскарження управлінських рішень та заходи з захисту персональних даних. Важливо враховувати міжнародний досвід та адаптувати найкращі практики до національних умов. Тільки за умов комплексного підходу до вирішення цих питань можна забезпечити високий рівень соціального захисту та справедливості для всіх громадян.

Література

1. ILO Convention 102 of 1952 emphasises the right of appeal in case of refusal of the benefit or complaint as to its quality or quantity.
2. Olivier M (2011) “Social security adjudication in the light of international standards: The need for reform in Southern Africa”. *International Journal of Social Security and Workers Compensation*. Vol. 3(1). Pp. 29–54.
3. ILO (2014) Namibia Social protection floor assessment International Budget (2016) How can government audits drive accountability. *Blog accessed online*. <http://www.internationalbudget.org/2016/11/howgovernment-audits-drive-accountability/>
4. Human Rights and Social security (2017) Collection of legal cases <http://socialprotection-humanrights.org/legaldepository/legal-cases/>
5. Hailu, Medeiros and Nonaka (2008), “Legal Protection for Cash Transfers: Why We Need it,” in *Poverty in Focus: Cash Transfers, Lessons from Africa and Latin America, Brazil*: international Poverty Centre for inclusive Growth.
6. Taylor (2002) *Transforming the Present. Protecting the Future – Consolidated Report* (Report of the Committee of Inquiry into a Comprehensive System of Social Security for South Africa).
7. LEGAL FRAMEWORKS FOR RIGHT-BASED SOCIAL PROTECTION FLOORS. URL: https://socialprotection.org/sites/default/files/publications_files/TRANSFORM%20Full%20Document%20-%20Legal.pdf
8. РЕГЛАМЕНТ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ І РАДИ (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв’язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text

Анотація

Пунтус Д. А. Окремі процедурні аспекти соціального забезпечення: оскарження управлінських рішень та захист персональних даних. – Стаття.

Стаття присвячена аналізу окремих процедурних аспектів соціального забезпечення, зокрема механізмів оскарження управлінських рішень та захисту персональних даних. У сучасних умовах соціального розвитку, коли значення прав і свобод громадян набуває особливої актуальності, ефективне функціонування системи соціального забезпечення є важливим елементом державної політики. У статті досліджено практика застосування процедурних механізмів у різних країнах світу. Розглянуто механізми оскарження управлінських рішень у системі соціального забезпечення. Проаналізовано нормативно-правову базу, яка регулює процеси оскарження, а також виокремлено основні проблеми, з якими стикаються громадяни під час оскарження рішень. Особлива увага приділяється питанням прозорості процедур, доступності інформації та ефективності роботи апеляційних органів. На основі порівняльного аналізу було виявлено, що впровадження незалежних та об'єктивних механізмів оскарження сприяє підвищенню довіри до системи соціального забезпечення та забезпеченню справедливості.

Зосереджено увагу на аспектах захисту персональних даних у сфері соціального забезпечення. Розглянуто основні принципи та вимоги, що пред'являються до захисту персональних даних у міжнародному праві, а також аналізовано національні законодавчі акти, які регулюють ці питання. Визначено, що забезпечення надійного захисту персональних даних є критично важливим для збереження конфідентційності інформації та підвищення рівня довіри громадян до системи соціального забезпечення.

У висновках визначено, що для підвищення ефективності системи соціального забезпечення необхідно постійно вдосконалювати процедури оскарження управлінських рішень та заходи з захисту персональних даних. Врахування міжнародного досвіду та адаптація найкращих практик до національних умов є ключовими елементами успішного реформування системи соціального забезпечення.

Ключові слова: соціальне забезпечення, соціальні захист, персональні дані, соціальна допомога, процедурні механізми, приватність, оскарження, міжнародні стандарти.

Summary

Puntus D. A. Certain procedural aspects of social security: appealing management decisions and protection of personal data. – Article.

The article analyzes certain procedural aspects of social security, in particular, the mechanisms for appealing against administrative decisions and personal data protection. In the current context of social development, when the importance of citizens' rights and freedoms is of particular relevance, the effective functioning of the social security system is an important element of public policy. The article examines the practice of applying procedural mechanisms in different countries of the world. The mechanisms for appealing against managerial decisions in the social security system are considered. The author analyzes the legal framework governing the appeal process and identifies the main problems faced by citizens when appealing decisions. Particular attention is paid to the issues of transparency of procedures, accessibility of information and efficiency of appeal bodies. Based on a comparative analysis, it is found that the introduction of independent and objective appeal mechanisms contributes to increasing trust in the social security system and ensuring justice.

The article focuses on the aspects of personal data protection in the social security sector. The author examines the basic principles and requirements for personal data protection in international law and analyzes the national legislative acts regulating these issues. It is determined that ensuring reliable protection of personal data is critical for maintaining the confidentiality of information and increasing the level of public confidence in the social security system.

The conclusions determine that in order to improve the efficiency of the social security system, it is necessary to constantly improve the procedures for appealing management decisions and measures to protect personal data. Taking into account international experience and adapting best practices to national conditions are key elements of successful reform of the social security system.

Key words: social security, social protection, personal data, social assistance, procedural mechanisms, privacy, appeal, international standards.